

Waarom een natuurmarathon in Dijkland bij Spaarnwoude?

24 uur inventariseren en determineren

Op excursie naar de polders rond Spaarnwoude ga je waarschijnlijk vogels kijken. In het voorjaar Grutto's, Kieviten, Tureluurs en andere weidevogels en de rest van het jaar vooral eenden, ganzen en andere steltlopers. Elk jaargetijde valt er veel te zien en beleven. Die vogelrijkdom komt vooral omdat het agrarisch gebruik minder intensief is dan in andere polders. De graslanden zijn veelal oud en veel gevarieerder en kruidenrijker dan het reguliere agrarisch grasland. Het waterpeil staat hoger dan gemiddeld en de veebezetting is niet zo hoog.

■ Nico Jonker

WATERVOGELS en STELTLOPERS kijken bij de Westhoffplas. Foto: Andries Kamstra

Het zijn dus bijzondere graslanden waar wellicht veel meer valt te beleven en te ontdekken dan vogels. Reden voor de KNNV, IVN en Vogelwerkgroep om een natuurmarathon te organiseren. Het hoofddoel is om in korte tijd kennis te vergaren van minder zichtbare en minder bekende soortgroepen zoals wormen, loopkevers, nachtvlinders, vissen, vleermuizen en oeverplantjes. Geïnteresseerde deelnemers kunnen op pad met echte specialisten.

Zo kwam het dat er een natuurmarathon startte op zaterdag 19 augustus 18.00 uur tot de volgende zondag 18.00 uur. Op veertien excursies zijn ongeveer honderd deelnemers het veld in gegaan. De Koningshoeve was de centrale uitvalsbasis. Hier werd volop gedetermineerd en uitgewerkt en er stond altijd verse koffie klaar.

Vogels

De Vogelwerkgroep heeft excursies georganiseerd naar de Houtrakkerbeemden en Westhoffplas en het Landje van Gruijters. Hier zijn veel soorten steltlopers gezien, een laatste Grutto, wat eenden en een paar Paapjes op doortrek. Verder zijn er twee introductieexcursies voor het Live-atlas project van Sovon gehouden. Daarvoor moet je een uur lang alle soorten in een bepaald gebied noteren. Als je dat goed doet kan Sovon de gegevens gebruiken voor trefkansberekeningen en zo aantalsontwikkelingen bepalen. Op de eerste excursie om 8.00 uur zijn 36 soorten waargenomen en bij de excursie van 10.00 uur 28 soorten. Het blijkt maar weer dat wie vroeg op staat meer ziet. Verschillende deelnemers zeggen dat ze hierna zelf aan de slag gaan voor de Live-atlas.

Vleermuizen

Op zaterdagavond vertrok een groep vleermuisonderzoekers het veld in ge-

wapend met allerlei detectieapparatuur. Ze kregen een gedegen inleiding van de Vleermuiswerkgroep van het IVN Zuid-Kennemerland. Met behulp van de apparatuur zijn er vijf soorten zeker gevestigd gesteld en twee soorten waarschijnlijk. Al met al een mooie kennismaking met een moeilijk te inventariseren soortgroep.

Nachtvlinders

De Nachtvlinderwerkgroep van de KNNV heeft op de natuurmarathon tot diep in de nacht flink uitgepakt met twee vangkisten, drie led-emmers en een laken met UV-licht. Zowel in de avond als in de ochtend waren tien tot twaalf mensen druk bezig met fotograferen, determineren en invoeren. In totaal zijn 600 vlinders gedetermineerd en dat bleken 110 soorten, waaronder een aantal zeldzame. Daarnaast zijn er zes soorten schietmotten en vier mugensoorten vastgesteld. Het was opvallend dat er veel vogelaars meededen met het vlinderwerk. Als het maar vliegt blijkt er veel belangstelling.

Poldervissen

Rond de Koningshoeve zijn we met speciale netten op jacht gegaan naar vissen en andere grotere waterdieren. In de venige sloten zaten veel kleine modderkruipers. Die kunnen het goed uithouden in ondiepe sloten en ze verdragen grote zuurstofschommelingen. Verder ving we jonge baars, rietvoorn, zeelt, tiendoornige stekelbaars en een paar volwassen rode Amerikaanse rivierkreeften. Deze rivierkreeften hebben sinds kort de polder gekoloniseerd en knippen de watervegetatie af waardoor het hele slotmilieu ingrijpend verandert. In de sloten komen vrijwel geen waterplanten meer voor.

Insecten

Onder leiding van twee deskundigen

OP ZOEK NAAR pieren en andere bodemdieren. Foto: Koos Possel

zijn de rietlanden en ruigtes rond de Veerplas afgestroopt op dagvlinders, sprinkhanen, zweefvliegen en libellen. Daarna kwam het fort Benoorden Spaarndam aan de beurt. Zowel in het fort zelf als de buitenzijde is bekeken. In totaal negen soorten dagvlinders, zeven libellen-, zes sprinkhanen- en vijf zweefvliegsoorten en als bijvangst vier nachtvlinders, een wapenvlieg en een hoornaar. Dat is een mooi resultaat omdat het insectenseizoen al over het hoogtepunt was.

Kleine dieren in de rietkraag

De meest gespecialiseerde excursie richtte zich op kleine insecten die in overjarig riet leven. In oude riet- en lisdoddestengels vingen we onder meer de zeer zeldzame langhalsschorskever.

Van dit onderzoek leren we dat het voor deze soorten cruciaal is om niet alle oevervegetatie jaarlijks helemaal kaal te maaien. Dus beheerders: graag een beetje slordig werken. In de oevers hebben we ook nog gekeken naar loopkevers en vingen we onder meer de kettingschallebijter.

Bodemecologie

Regenwormen hebben een verborgen levenswijze. Behalve mooie dieren zijn ze ook belangrijk als voedsel voor weidevogels als de Grutto. Onder leiding van twee ervaren onderzoekers zijn we meer over de bodemdieren te weten gekomen door monsters uit de slootkanten en graslanden. Door het warme weer was de bodem hard en droog, maar toch zijn er vier soorten wormen gevonden.

Daarnaast ook nog larven van langpootmuggen, springstaarten en kevers. Naast het herkennen van deze soorten hebben de deelnemers ook veel opgestoken over de graslandecologie.

Wie nog dieper op de bodemecologie in wil gaan kon naar de gelijknamige excursie. De deelnemers kregen uitleg over het meten van vochtgehalte en bodemdichtheid en konden ook zelf oefenen. De bodemweerstand bleek vaak hoog en dan voel je hoeveel moeite het moet kosten voor een Grutto om een worm uit de bodem te peuten. Met de lange en droge periodes in het vooruitzicht worden de gevolgen van de klimaatverandering daadwerkelijk voelbaar.

Oeverplanten

Slootkanten vormen een van de meest kenmerkende biotopen van Nederland. Nergens in Europa komen zoveel sloten voor. Als de oevers goed worden beheerd komen er veel kenmerkende soorten voor. Cruciaal zijn regelmatig schonen van de sloot, optrekken van de oever én begrazing door koeien, niet te veel, maar ook niet te weinig. Spaarnwoude kent gelukkig tientallen kilometers slootkanten die zorgvuldig worden beheerd. Tijdens de natuurmarathon hebben de deelnemers geoefend met het maken van een opname voor de oeverindex. Zo kun je de ecologische kwaliteit bepalen. In de onderzochte oever stonden dertig verschillende soorten planten, de oever scoorde een vier op een schaal van vijf. Dat is heel mooi.

INVENTARISEREN van oeverplanten langs de slootkant. Foto: Koos Possel

Zoeken naar **OEVERPLANTEN**. Foto: Koos Possel

De afsluiting

Zondagmiddag sloten we de natuurmarathon af met een gezellig samenzijn in de grote schuur van de Koningshoeve. Veel deelnemers waren erg enthousiast omdat ze veel hadden geleerd over onbekende aspecten van het polderlandschap. Ook werd regelmatig benadrukt dat het zo goed is dat KNNV, IVN en de Vogelwerkgroep hier samenwerken. Het prachtige weer heeft natuurlijk ook bijgedragen aan het succes, net als de enorme gastvrijheid van de medewerkers van de Koningshoeve. Het is een mooi zenuwcentrum voor zo'n activiteit.

Wat zijn belangrijke conclusies?

Uit eerder onderzoek wisten we al dat de slootkanten rond Spaarnwoude nog

bijzonder rijk zijn aan kenmerkende oeverplanten die elders sterk achteruit gaan. Altijd leuk om dat middels een inventarisatie aan te kunnen tonen. Die oevers moeten we koesteren.

Helemaal nieuw is de grote verscheidenheid aan nachtvlinders, minimaal 110 soorten in één nacht. Dat hadden we niet verwacht.

Uit de andere excursies blijkt dat er in de graslanden, oevers en het water nog heel wat valt te onderzoeken en ontdekken. Dat hebben we gedaan.

Al met al was het een mooie vierentwintig uur in Spaarnwoude.

Een uitgebreid verslag staat op: vvgzkl.nl/wp-content/uploads/2023/09/Natuurmarathon-Spaarnwoude-2023-verslag.pdf